

Sygn. akt II CNP 48/17

POSTANOWIENIE

Dnia 24 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 24 października 2018 r.,

skargi W. G.

o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku

Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 16 czerwca 2015 r., sygn. akt III Ca [...]

wydanego w sprawie z powództwa M. G. i W. G.

przeciwko J. Ś., M. Ś. i Gminie Ł.

o zapłatę,

1) odrzuca skargę;

**2) nie obciąża skarżącego kosztami postępowania
wywołanymi wniesieniem skargi.**

UZASADNIENIE

Powodowie M. G. i W. G. domagali się zasądzenia solidarnie od pozwanych J. Ś. i M. Ś. wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z lokalu mieszkalnego usytuowanego w budynku wzniesionym na nieruchomości stanowiącej ich współwłasność w wysokości 16 955,24 zł za okres od 5 maja 2014 r. do 19 listopada 2014 r. z ustawowymi odsetkami od wymagalności miesięcznych należności oraz od Gminy Ł. kwoty 27 086 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 26 listopada 2009 r. tytułem odszkodowania za niedostarczenie byłym najemcom lokalu socjalnego.

Sąd Rejonowy w Ł. wyrokiem zaocznym z dnia 15 grudnia 2014 r. uwzględnił powództwo w stosunku do pozwanych J. Ś. i M. Ś., a wyrokiem zaocznym oddalił roszczenie skierowane przeciwko Gminie Ł..

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Ł. oddalił apelację powodów, którzy zakwestionowali rozstrzygnięcie o oddaleniu powództwa w stosunku do Gminy Ł., przyjmując, że o początku odpowiedzialności tej pozwanej decyduje zawiadomienie jej przez właścicieli nieruchomości lub uprawnionych do otrzymania lokalu socjalnego o konieczności zapewnienia im takiego lokalu, podczas gdy ani powodowie, ani uprawnieni nie dokonali takiego zawiadomienia. Obowiązek dostarczenia lokalu socjalnego powstaje z dniem uprawomocnienia się orzeczenia o obowiązku opuszczenia lokalu mieszkalnego przez najemców i przyznaniu pozwany lokalu socjalnego i nie jest on jednoznaczny z powinnością wykonania wyroku eksmisyjnego.

Powód W. G. wniósł w dniu 14 czerwca 2017 r. Skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 16 czerwca 2017 r., zarzucając, że jest on niezgodny z art. 18 ust. 5 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego (jedn. tekst Dz. U. z 2014 r., poz. 150 z późn. zm., dalej: „u.o.p.l.m.z.g.”) w związku z art. 417 k.c. Podstawą skargi jest naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 18 ust. 5 u.o.p.l.m.z.g. w związku z art. 417 k.c. Podał, że w następstwie wydania wadliwego orzeczenia poniósł szkodę

obejmującą dochodzoną sumę wraz z odsetkami oraz zapłacone koszty procesu. Zaznaczył, że wzruszenie tego wyroku nie było i nie jest możliwe, ponieważ nie przysługuje od niego skarga kasacyjna, jak też skarga o wznowienie postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku jest nadzwyczajnym środkiem prawnym, mającym na celu uzyskanie prejudykatu umożliwiającego dochodzenie od Skarbu Państwa roszczeń odszkodowawczych za szkodę wyrządzoną przez wydanie przez sąd orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które nie jest zgodne z prawem (art. 417¹ § 2 k.c.). Oceny zasadności skargi Sąd Najwyższy dokonuje przy zastosowaniu autonomicznego pojęcia bezprawności, zgodnie z którym orzeczeniem niezgodnym z prawem w rozumieniu art. 424¹ k.p.c. jest orzeczenie niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć albo wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa, które jest oczywiste i nie wymaga głębszej analizy prawnej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05, OSNC 2007, nr 1, poz. 17, z dnia 17 lipca 2006 r., I CNP 33/06, OSNC z 2007, nr 2, poz. 35 oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 września 2012 r., SK 4/11, OTK-A 2012, poz. 1104). Odpowiedzialność Skarbu Państwa może mieć miejsce tylko wówczas, gdy poszkodowany uczynił wszystko celem wyeliminowania szkody. Bezskuteczność tych działań albo brak możliwości ich podjęcia, może uzasadniać roszczenie o naprawienie szkody. Wskazuje to na subsydiarną naturę skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, polegającą na tym, że uwzględnienie skargi przez Sąd Najwyższy nie prowadzi do zmiany wadliwego orzeczenia, czy wyeliminowania go z obrotu prawnego, stanowi jedynie pierwszy etap postępowania zmierzającego do realizacji odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa.

Zgodnie z art. 424¹ § 1 k.p.c., przesłanką dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku jest niemożność zmiany lub uchylecia tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych w przeszłości, jak i w chwili dokonywania oceny jej dopuszczalności.

W art. 424⁵ § 1 k.p.c. zostały wskazane wymagania formalne skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Mają one charakter konstrukcyjny, co oznacza, że powinny być przytoczone w skardze samodzielnie, niezależnie od innych, a brak któregośkolwiek z nich, stanowi przyczynę odrzucenia skargi bez przeprowadzania postępowania naprawczego. Stosownie do art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. wymaganiem formalnym skargi jest zawarcie w niej wyводу wskazującego, że wzruszenie prawomocnego wyroku w drodze innych środków nie było i nie jest możliwe (art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.). Do odrzucenia skargi o stwierdzenie niezgodności zaskarżonego orzeczenia z prawem dochodzi wówczas, gdy jego zmiana lub uchylenie w drodze innych środków prawnych była lub jest możliwa (art. 424⁸ § 2 k.p.c.), jak i wtedy, gdy skarżący nie spełnił wymagania wskazanego w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.), zgodnie z art. 424⁸ § 1 k.p.c. Do zaistnienia możliwości zmiany lub uchylenia prawomocnego orzeczenia może dojść w razie zmiany stanu prawnego, polegającej na wprowadzeniu do kodeksu postępowania cywilnego, po uprawomocnieniu się orzeczenia, nowego nadzwyczajnego środka prawnego, który może doprowadzić do wyeliminowania kwestionowanego orzeczenia.

Ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5 ze zm., dalej: „u.SN”), która weszła w życie z dniem 3 kwietnia 2018 r., ustawodawca wprowadził do systemu prawnego nowy nadzwyczajny środek zaskarżenia w postaci skargi nadzwyczajnej, zakreślając szeroko jej podstawy. Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji (pkt 1) lub orzeczenie w rażący sposób narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (pkt 2) lub zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego (pkt 3), a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Termin do wniesienia tej skargi określony został na 5 lat od dnia uprawomocnienia

się zaskarżonego wyroku (art. 89 § 3 u.SN). Ponadto stosownie do art. 115 § 1 u.SN w okresie 3 lat od dnia wejścia w życie tej ustawy skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. i wówczas nie ma zastosowania art. 89 § 3 zdanie pierwsze. W razie uwzględnienia skargi nadzwyczajnej Sąd Najwyższy uchyla zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i stosownie do wyników postępowania orzeka co do istoty sprawy albo przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi, w razie potrzeby, uchylając także orzeczenie sądu pierwszej instancji, albo umarza postępowanie, a jeżeli stwierdzi brak podstawy do uchylenia orzeczenia, oddala skargę. W art. 89 § 4 i 115 § 2 u.SN została przewidziana możliwość stwierdzenia przez Sąd Najwyższy - w razie zajścia wskazanych przesłanek - że zaskarżone orzeczenie zostało wydane z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie.

Zmiana stanu prawnego związana z wprowadzeniem skargi nadzwyczajnej ma istotne znaczenie dla dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Z treści art. 89 § 1 in fine u.SN wynika, że możliwość uchylenia lub zmiany prawomocnego orzeczenia w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia, wyłącza dopuszczalność skargi nadzwyczajnej. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie należy do „innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia”, ponieważ w wyniku jej rozpoznania nie dochodzi do uchylenia lub zmiany kwestionowanego orzeczenia, a Sąd Najwyższy, uwzględniając skargę stwierdza, że orzeczenie to narusza prawo. Ponadto dochodzenie odszkodowania od Skarbu Państwa może nastąpić jedynie po wyczerpaniu wszelkich możliwości uzyskania świadczenia od dłużnika. Rozpoznanie skargi nadzwyczajnej co do zasady powinno doprowadzić do wyeliminowania orzeczenia sprzecznego z prawem. Oznacza to, że skorzystanie ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie może wyprzedzać postępowania ze skargi nadzwyczajnej, która stanowi dodatkową, nieznaną wcześniej gwarancję usunięcia wadliwego orzeczenia i tym samym przyczyny zaistnienia szkody. W takiej sytuacji nie ma podstawy do przyjmowania odpowiedzialności Skarbu Państwa.

Tak określona relacja pomiędzy obydwoma skargami, wskazująca na subsydiarność skargi o stwierdzenie niezgodności względem skargi nadzwyczajnej odnosi się zarówno do orzeczeń, które uzyskały prawomocność po wejściu w życie art. 89 i nast. u.SN, w dniu wejścia w życie tych uregulowań, jak i przed dniem 3 kwietnia 2018 r. Jej konsekwencją jest przyjęcie, że po wprowadzeniu skargi nadzwyczajnej ocena dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia powinna uwzględniać istnienie tego dodatkowego środka bez względu na to, czy została ona wniesiona przed dniem 3 kwietnia 2018 r., czy też po tym dniu. Podkreślenia wymaga, że w ustawie o Sądzie Najwyższym nie ma przepisów intertemporanych, co prowadzi do wniosku, że należy je stosować w tym zakresie od chwili wejścia ustawy w życie zwłaszcza, że zgodnie z art. 115 § 1 u.SN, ochroną gwarancyjną zostały objęte orzeczenia, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r.

Ocena dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wniesionej przed dniem 3 kwietnia 2018 r., dokonywana po tym dniu, prowadzi do wniosku, że jest ona niedopuszczalna, z uwagi na to, że istnieje możliwość uchylecia lub zmiany zaskarżonego wyroku w drodze skargi nadzwyczajnej. Skarżący nie mógł wykazywać stosownie do art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., że nie było możliwości wniesienia środka, który wówczas nie istniał, ale przed dokonaniem oceny doszło do zmiany stanu prawnego, z której wynika niedopuszczalność domagania się wydania prejudykatu zezwalającego na dochodzenie odszkodowania od Skarbu Państwa. W tym wypadku skarżący może zwrócić się do podmiotu uprawnionego, wymienionego w art. 89 § 2 u.SN, o złożenie skargi nadzwyczajnej. Nie ma znaczenia dla kwestii dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia fakt, że pokrzywdzony nie może samodzielnie wystąpić ze skargą nadzwyczajną. Należy ponownie zwrócić uwagę na art. 89 § 4 u.SN, który przewiduje możliwość wydania przez Sąd Najwyższy orzeczenia, mogącego być podstawą dochodzenia roszczeń odszkodowawczych od Skarbu Państwa.

W niniejszej sprawie skarga została wniesiona w dniu 14 czerwca 2017 r., a zatem jako niedopuszczalna podlegała odrzuceniu na podstawie art. 424⁸ § 2 k.p.c., z którego wynika, że do takiego skutku dochodzi zarówno wtedy, gdy zmiana

zaskarżonego wyroku w drodze innych środków prawnych była lub jest możliwa. Obejmuje on zatem także sytuację, w której doszło do zaistnienia możliwości skorzystania z innych środków już po wniesieniu skargi.

Tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji. Orzeczenie o kosztach postępowania skargowego wynika z zasady przewidzianej w art. 102 w związku z art. 398²¹ i art. 424¹² k.p.c., ponieważ odrzucenie skargi było konsekwencją zmiany stanu prawnego, a zatem przyczyną niezależną od którejkolwiek ze stron.